

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

Гнат Хоткевич сприяв створенню першої капели бандуристів України. 1928 року йому доручено було художнє керівництво студією бандуристів у Полтаві. Він склав для неї навчальну програму, взявши за основу навчання харківський спосіб гри на бандурі, сам володів дуже досконало. Для студії Г. Хоткевич написав спеціальну вокально-інструментальну композицію „Поєма про байду” на сюжет відомої народної пісні. Всього для бандури він написав 69 творів.

Багато матеріалів про народні музичні інструменти, особливо про бандуру, зберігається (у рукописах) в архівних фондах Г. Хоткевича. Вони свідчать про дуже широкі масштаби і ретельність роботи вченого в цій галузі українського народу. Його дослідження народних інструментів, здійсненні на фактичному матеріалі з широким використанням фольклорних джерел, до цього часу не втратили свого наукового і практичного значення.

Отже ХІІ Археологічний з'їзд у Харкові всі багатогранна діяльність позначені міцними і глибокими зв'язками з народною творчістю і мають величезне значення для долі кобзарства в Україні, а також для формування Г. Хоткевича—теоретика і практика кобзарського мистецтва. „Червоною ниткою пройшло через усе його творче життя комплексне пізнання цього живого пласту української музичної культури” [5, 109], що дозволило діячеві узагальнити результати своєї 40-річної праці такими словами: „Пам'ять же про концерт на з'їзді залишилась серед самих кобзарів, за словами Г. Хоткевича, „як чудова легенда, як спомин про якийсь золотий вік ...” [8, 517].

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна бібліотека Росії. Ф. 331, кол. 49, д. 29-2, С. 6. —Письмо Б. Лазаревского к А.П. Чехову.
2. Кобринська Н. Вибрані твори. — К., 1958. —С. 388.
3. Людкевич С. Відродження бандури //Світ, 1906. —№7.—С. 109 -110.
4. Супрун Н. Гнат Хоткевич —музикант.—Рівне, Ліста, 1997. —280 с. з іл.
5. Супрун Н. Кобзарський збір 1902 року //Дивостів Гната Хоткевича. — Харків, 1998. —С. 109.
6. Супрун Н. Музично-організаторська діяльність Гната Хоткевича у Харкові //Музична Харківщина. —1992. —С. 129.
7. Франко І. Молода Україна. — Львів, 1910. —С. 64-65.
8. Хоткевич Г. Воспоминания о моих встречах со слепыми //Гнат Хоткевич. Твори в двох томах. —К., 1966. —Т.1.—С. 456.
9. Хоткевич Г. До історії кобзарської справи //Червоний шлях. — 1927. —№5.—С. 181.
10. Хоткевич Г. Твори в двох томах. —К., 1966. —Т.1.—С. 515.
11. Хоткевич И. Несколько слов об украинских бандуристах и лирниках //Этнографическое обозрение. —1903. —№2.—С. 105.
12. ЦДІА України у Львові. —Ф. 309, оп. 1, спр. 2232, С. 5.
13. ЦДІА України. Ф. 2052, оп. 1, спр. 1286. —Лист Г. Хоткевича до М.Ф. Сумцова.
14. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІА). — Ф. 688, оп. 1, спр. 332, С. 23.

Резюме. В статті розглядається творча діяльність талантливого письменника, публіциста, критика, історика, режисера, музиканта, педагога, перекладача Гната Мартыновича Хоткевича —як дослідника кобзарського мистецтва, етномузиколога і інструментолога, який заповнив основи системного підходу до вивчення музичних інструментів, які існують в Україні.

Автором аналізуються головні принципи, якими керувався Гнат Хоткевич на протязі 40-літнього творчого шляху: творити, досліджувати, впровадити, організувати, навчати інших.

Ключові слова: творча діяльність, кобзарське мистецтво, археологічний з'їзд, фольклор, етнографічний концерт, майстерство гри, народна музика, українська музична культура.

The summary. The article is devoted to the creative work of talented writer, publicist, critic, historian, musician, stage-director, pedagogue, translator —Hnat Hotkevych. Hotkevych's activity is stressed, as a researcher of kobzars' art, ethno-musicologist and instrument expert. He was the founder of a system approach to the national musical instruments' study. the author analyses the basic principles used by H.Hotkevych in his 40-year noble business of formation and development of education and culture in Ukraine: to research, create, embody, organize, teach other people.

Keywords: creative activity, kobzar's art, archeological congress, folklore, ethnographic concert, mastery of performing, folk music, Ukrainian musical culture.

Одержано редакцією 19.10.2007.

УДК: 37. 034: 37. 036

Т.В. ПОТАПЧУК

ДУХОВНА МУЗИКА – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ ЛЮДИНИ

Резюме. Стаття присвячена значимості духовної музики у формуванні духовного світу людини. Подано історичний аналіз розвитку духовної музики.

Ключові слова: духовна музика, хоровий концерт, духовний світ людини.

Постановка проблеми. Надзвичайно важливе завдання, яке має вирішуватися найрізноманітнішими формами суспільної культури: обрядовістю та релігією, звичаями та фольклором, освітою – викликати інтерес молоді до національної духовної скарбниці. Однією з форм, де духовна культура проявляється цілісно і багатогранно, є музичне мистецтво. Музичне мистецтво має унікальні можливості не тільки в розкритті духовності людини, всього багатства її почуттів та роздумів, радощів і страждань, а й у закріпленні досвіду всебічної життєдіяльності особистості як суб'єкта суспільно-історичної практики і культури. Сутність мистецтва найбільш дієво виявляється в “олюдненні” світу, у створенні повного і узагальненого образу людських взаємин, утвердженні принципу єдності істини, добра і краси. Мистецтво прилучає індивіда до інтелектуальних вершин людського духу, сприяє моральному і естетичному вдосконаленню особистості.

У народі кажуть: якщо співає дух – народжується молитва. Якщо співає душа – народжується музика.

Музика – могутня й чарівна сила. Її вплив на серце людей, її роль в історії людства величезні. Минають століття, змінюються суспільства, але в усі часи, в усіх народів музика є постійною супутницею людини протягом її життя. Ще за часів античності, вона була визначена найвищою формою прояву духовності людини, втіленням її високих ідеалів. В одному з давніх трактатів про музику говорилося, що той хто наблизився до музики, “той не вчинить нічого поганого, і завдяки музиці принесе велику користь і собі, і Батьківщині...” [2, 204].

Музика є духовною силою, що виражає почуття людини. Вона говорить чистою мовою душі і, подібно до дзеркала, відображає духовне життя, має прекрасну здатність оживляти, пом'якшувати, підносити, зміцнювати волю, відбиваючи все, що народжується у сфері почуттів.

Метою роботи є дослідити історичний аналіз духовної музики та вплив на формування духовного світу людини.

Врахування цих обставин є важливим не лише з погляду з'ясування місця, ролі й значення церковної музики в минулому, а й щодо розуміння культури народу в цілому, його історії, правильної оцінки тих неминучих художніх цінностей, які створені в даній галузі мистецтва, не зважаючи на його вузьке богослужбове призначення. Десятки тисяч відомих і маловідомих композиторів, майстрів-регентів, виконавців-співаків – вихідців з народу – працювали на ниві культового співу. При всіх найтісніших зв'язках з словом, яке було здебільшого звернене до Бога, музика за своїм характером і змістом виходила за межі церковних догматів і широко відтворювала суто людські почуття, страждання, прагнення, ідеали, смаки.

Давній богослужбовий спів є одним із найбільших досягнень народної творчості. Якщо народна мудрість і досвід знайшли відбиток у прислів'ях, глибоке почуття любові вилились у народних піснях, то світ таємниць народної душі знайшов свій вияв у православному церковному співі.

Церковні пісні беруть свій початок в Україні з XVI ст. Осередками розвитку цих пісень були Києво-Могилянська академія, Львівська та Перемишлянська семінарії, школи та монастирі.

Почаївська лавра була одним з найбільших центрів культивування церковних пісень. Доказом цього свідчить збірник церковних пісень “Богогласник”, який був надрукований у Почаївській лаврі у 1791 році.

Історія української духовної музики налічує багато століть. Понад сім десятиліть вона була під забороною. Декілька поколінь виросло фактично відлученими від національних духовних скарбів.

Українська духовна музика з XIX ст. розвивалася в річищі російської духовної музики і переживала спільно з нею стилістичні та жанрові відозміни, часом втрачаючи при цьому національну своєрідність. Пануючими були принципи “петербурзької школи”, що утвердилася в Росії з середини XIX ст. (повна уніфікація церковного співу з характерним гомофонним складом з рисами італійської аріозності та хоральної гармонії – О. Архангельський, П. Чайковський, В. Староруський). В кінці XIX на початку XX ст. утвердилася нова “московська школа”, яка передбачала відтворення в хорових творах ладових, інтонаційних, ритмічних особливостей старовинних розспівів як ознак національної російської музики – О. Кастальський, П. Чесноков, С. Рахманінов. Це стало можливим завдяки солідній теоретичній базі, широкій мережі освітніх закладів та розвинутому професійному музичному мистецтву.

Українська музика не мала належно розвинутої інфраструктури. В розпорядженні українських митців були лише живі традиції наспівів Києво-Печерської лаври, окремих монастирських розвоїв та місцевих парафіяльних співів, тому аналогічні процеси розпочалися в ній пізніше з 20-х років XX ст. у зв'язку з загальним національним рухом.

Події 1917 року на Україні спричинили до вибухового розвитку духовно-музичного життя.

У церковній та релігійній музиці відбувається сильний творчий злет: богослужбові піснеспіви збагачуються народнопісенними елементами, церковна відправа набуває характеру загальнонародного дійства, помітну роль відіграють авторські композиції.

Рух за церковну незалежність, що розпочався 1918 року привів до утворення Української автокефальної православної церкви, що оформилася Всеукраїнським православним собором 1921 року у Києві. Її керівники залучили до співпраці значний потенціал творчої інтелігенції, в тому числі найкращі музичні кадри. До складу Всеукраїнської православної церковної ради входили К. Стеценко та М. Леонтович. На I-му Всеукраїнському православному соборі УАПЦ 1921 р. були присутні: К. Стеценко, Я. Яциневич, П. Гончаров, П. Козицький, М. Вериківський, М. Гайдай, В. Ступницький.

Класичні зразки української духовної музики створювали М. Дилецький, А. Ведель, М. Березовський, Д. Бортнянський. Ці люди є нашими великими вчителями, які зробили твердий ґрунт для подальшого

процвітання нашої нації. Так М. Березовський – творець українського хорового стилю в духовній музиці. Перші композиції для хору написані ним під час навчання у Києво-Печерській академії. Він узагальнив досягнення вітчизняної та західно - європейської хорової музики у циклічних хорових духовних композиціях а капела. Його твори вирізняються художньою досконалістю (“Літургія”, “Причасні вірші”). Найзначнішим досягненням композитора є жанр хорового концерту (“Не отвержи мене во время старости” та інші).

Структурні принципи хорових концертів М.Березовського розвинули А.Ведель і Д.Бортнянський. Вони були представниками нового напрямку партесного співу. Вагоме місце в історії вітчизняної музичної культури посідає Д.Бортнянський – видатний реформатор церковного співу, духовний композитор, диригент. Він органічно поєднав традиції національного хорового мистецтва, західноєвропейського бароко і класицизму. Хорова церковна творчість композитора відповідала кращим зразкам європейської культури.

Справжніми шедеврами стали концерти “Не отвержи мене во время старости” М.Березовського, “Скажи ми, Господи, кончину мою” Д.Бортнянського та “К Тебе, Господи, воззову” А.Веделя.

У середині XIX ст. М.Вербицький привніс чимало до духовної скарбниці. Йому належать повна Літургія та багато хорів та псалми, найскравішим серед яких є фрагмент з Великодньої служби “Ангел вопієше”. Новий стиль духовної музики виник у творчості М.Лисенка. Його романтичні тенденції проявилися в яскравій національній специфіці творів, прикладом такого є хоровий концерт “Камо поїду от лица Твоего, Господи”.

Послідовники композитора – М.Леонтович та К.Стеценко досить уміло використовували особливості народного багатоголосся, свідченням того – фрагменти літургій “У царстві твоїм” і “Милість спокою”.

Творчість композиторів, що писали авторську духовну музику різноманітна. Одні звертали увагу на практичне засвоєння українських мелодій або ж богослужбових текстів. Таких більше цікавило їхнє виконання, що позначалося на якості піснеспівів (Проценко). Інші намагалися виявити свою індивідуальність у новій для них формі національної релігійної музики (Давидовський). Третім щастило більш-менш вдало витворити окремі композиції (Богословський).

Основну частину творчого доробку українських композиторів становлять обробки старовинних церковних мелодій. Обробки ці різняться за жанровими зразками, за стилем. Їх найбільше в українській духовній музиці, і саме вони визначають весь її духовний потенціал.

Регенти 20-30-х років, виходячи з практичних міркувань, переробляли, пристосовували до своїх потреб мелодії, що дійшли до них записаними в церковних книгах. Ці мелодії протягом XVIII-XIX ст. “одягались” в хорову “одежу” і поступово утворювали власну пісенну традицію, що приживалась у певній місцевості. Найбільше таких пісенних традицій зберегли монастирі. З будівництвом національної церкви виникла потреба відновити старовинні церковні розспіви, переважно монастирські. Тож по церквах збирався матеріал, який міг тією чи іншою мірою відтворити старовинну пісенну традицію. Виникла величезна кількість обробок “київських”, “звичайних”, “простих” та інших наспівів, які спиралися тільки на певну виконавську традицію і часто були мало подібні до записаних в книгах древніх розспівів. Регентські обробки, як правило мали прикладний характер і не відзначалися авторськими особливостями. Інший пісенний пласт становили обробки композиторів, які також свідомо робили власну гармонізацію мелодії. Проте часто вони намагалися відшукати в мелодії характерні елементи, на основі яких створювали переклад чи вільну обробку першоджерела.

Як і в авторській музиці, так і в обробках церковних мелодій композиторів приваблювали саме ті якості, які споріднювали їх з народним мелосом, та й арсенал технічних засобів в опрацюванні церковної музики і народної пісні був ідентичним.

XX - те століття становить нову епоху в історії церковної музики. З поступовим відродженням в Україні в кінці 80-х на початку 90-х років громадських свобод та християнських цінностей переслідувана Христова Церква знову зайняла належне їй місце в суспільстві, турбуючись про прилучення свого народу до духовного життя. Духовні твори стали здобутками високого мистецтва, у них виражені глибокі філософські думки про життя людини, про страждання і терпіння, пізнання радості.

Висновки. Отже, спів є надбанням нашого народу, характерною особливістю церковного дійства і урочистим актом молитви, яка має надприродний характер. Неможливо уявити собі українську церкву без хорового співу. Більше того, спів під час молитви в церкві є природним станом. Тому небезпідставно стверджують, що духовна музика є найкращим засобом, що полегшує страждання.

Православна духовна музика у поєднанні з високо моральним текстом формує моральну свідомість, сприяє засвоєнню норм поведінки, надає вчинкам морального сенсу. Як стверджує В.Зеньковський: “Виховання має глибокий сенс як розвиток духовних і фізичних сил дітей, підлітків, юнацтва, формування їх світосприйняття і набуття ними знань, умінь і навичок. На відміну від термінів “навчання” і “освіта”, основу яких складає процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками, виховання, його сутність, головні завдання орієнтовані передусім на формування якостей особистості, її духовного світу” [5, 5].

На основі духовних пісень формується віра у вищу справедливість. Вони викликають потяг до любові, добра і краси: “Неможливо ні підрахувати, ні збагнути розумом усього того великого блага, що приніс людям церковний спів. Під звуки духовних піснеспівів скільки бадьорості влилося у вимучені душі, скільки стерто з цих душ гіркоти й отрути житейської, скільки зійшло на серця примирення і благодушного настрою у ставленні до ворогів” [4, 8]. Це свідчить про те, що духовна музика допомагала подолати зло, щоб свідомо і вільно вибрати добро. Вона є виховною силою добрих справ, чесних вчинків, надання допомоги усім знедоленим та

нешасним. Прилучаючи дітей до духовної музики, можна наповнити її душу любов'ю, добротою по відношенні до оточуючого світу і людей, сформувати високу моральність особистості, сприяти формуванню таких якостей, такої віри, яка стала критерієм морального самовизначення особи і тим самим зміцненню всього позитивного потенціалу суспільства. “Завдяки виховним можливостям церковного співу, літургія є місцем навчання, школою і точкою відліку, де відбувається поступовий перехід індивідуума – в особистість [7, 235].

Вчені дійшли висновку, що “моральний стан музики є ознакою морального стану держави” [6, 23]. М.Рубінштейн намагався пояснити, що виховання повинно здійснюватися в душі тієї релігії і державних устоїв, у котрих живе та чи інша народність [8]. Г.Ващенко наголошував на великій ролі церкви, яка є “найміцнішим об'єднанням, що може існувати між людьми, - це об'єднання на основі релігії, себто об'єднання на ґрунті вірувань, моралі, участі у службі Божій, під час якої віруючі переживають спільне релігійне піднесення [1].

Церква в усі часи використовувала наслідки синтезу музики і слова для підняття духу народу та прославлення Божого. Громадські діячі та духовенство вбачали у церковному пісенстві вихід до чистої радості й світла. “Церква – єдине місце, де народ і до цього часу має спілкування зі справжнім чистим мистецтвом. Там... ще зберігся залишок Божого світла, який дійшов до нас із давнини, де слух присутніх насолоджується співом старовинних пісень – цих перлин нев'янучої краси” [3, 4].

Отже духовна музика сприяє:

- стимулюванню гармонійного розвитку в єдності її моральних, інтелектуальних і естетичних якостей;
- кращому засвоєнню моральних уроків Закону Божого;
- стримуванню від поганих вчинків.

Духовна музика повинна стати одним із засобів формування духовного світу дітей та всього людства.

Про це свідчить звертання апостола Павла до колосян: “Слово Христове нехай пробуває в вас рясно, у всякій премудрості. Навчайте та самих себе! Вдячно співайте у ваших серцях Господові псалми, гімни, духовні пісні!”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1994. – 191 с.
2. Національне виховання: формування світогляду і духовних цінностей студентської молоді. – Рівне: РДК, 1996. – 318 с.
3. Смоленский С.В. Церковное пение, народная песня и школьные храмы // Хоровое и регентское дело. – 1915. - №3. – С.4
4. Вознесенский И.И. Общедоступные чтения о церковном пении. – Кострома: Губернская типография, 1897. – 69 с.
5. Зеньковский В.В. Педагогика. – М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский ин-т, 1996. – 153 с.
6. Мартынов В.И. История Богослужебного пения. – М.: РИОФА, 1994. – 238 с.
7. Мартынов В.И. О свободном или несимметричном ритме. – М.: РИОФА, 1994. – 238 с.
8. Рубинштейн М.М. История педагогических идей в ее основных чертах. – М., 1916. – 267 с.

Резюме. Стаття посвящена изучению значимости духовной музыки в формировании духовного мира человека. Дан исторический анализ развития духовной музыки.

Ключевые слова: духовная музыка, хоровой концерт, духовный мир человека.

The summary. The article deals with the problem of upbringing in the formation of the spiritual world. The historical analyze of the development of spiritual music is giving in the article.

Key words: spiritual world, spiritual music, moral spiritual wealth.

Одержано редакцією 18.10.2007.

УДК: 785: 78. 087. 6

О.Д. ТАРКІВСЬКА-НАГИНАЛЮК

ОСОБЛИВОСТІ ЧИТАННЯ З ЛИСТА У ВОКАЛЬНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ АНСАМБЛІ

Резюме. Основною умовою успішного музикування у вокально-інструментальному ансамблі є набуття його учасниками комплексу умінь та навичок, серед яких особливе значення мають навички читання нот з листа. Розвиток навичок читання нот з листа може відбуватися у музичному колективі шляхом поетапного опрацювання нотного матеріалу (прорахування ритмічного малюнку, сольмізації, гри на відкритій струні, сольфеджування, відтворення музичного матеріалу на інструменті).

Ключові слова: вокально-інструментальний ансамбль, колективне музикування, читання нот з листа, партитура, сольмізація, сольфеджування, тактування.

Необхідність переорієнтації на сучасному етапі педагогічного процесу на розвиток індивідуальності учня передбачає відповідне переосмислення позиції керівника музичного колективу, адже музичне мистецтво виступає носієм високих духовних цінностей, засобом розвитку творчих здібностей.

Музикування у вокально-інструментальному ансамблі набуває сьогодні значення як форма залучення молоді до музичної культури, водночас як форма виховання, в якій органічно поєднується виконавська діяльність та музичне просвітництво, що сприяє пробудженню любові до музичного мистецтва, розширенню кола духовних інтересів учнів, спонукає до соціальної та індивідуальної активності. Саме в процесі

ЗМІСТ

<i>Бех І.Д.</i> Психологічне ферментування виховного процесу.	3
<i>Кукалець М.В., Мусій І.М.</i> Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій.	8
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України.	10
<i>Кіндрат В.К.</i> Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект.	14
<i>Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М.</i> В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації.	23
<i>Косарева Н.І.</i> Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста.	28
<i>Калита Н.І.</i> Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського.	31
<i>Пагура Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П.</i> Теоретичні аспекти компетентісно зорієнтованого навчання.	34
<i>Панченко М.С., Панченко І.М., Поліщук Н.В.</i> Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості.	39
<i>Боровець О.В.</i> Соціальна зумовленість системи виховання особистості.	44
<i>Безкоровайна О.В.</i> Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади.	47
<i>Панчук А.П.</i> До проблеми громадянського виховання особистості.	53
<i>Савінова Н.С.</i> Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі.	56
<i>Фіщук В.Г.</i> Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі.	62
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей.	67
<i>Янцур М.С., Варич О.С.</i> Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості.	70
<i>Дещенко О.М.</i> Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії.	77
<i>Войтович О.П.</i> Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи.	81
<i>Сіранчук Н.М.</i> Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів.	84
<i>Стельмащук Ж.Г.</i> Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів.	88
<i>Колесніков С.А.</i> Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку.	91
<i>Трофімчук В.М.</i> Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників.	94
<i>Оксенюк О.В.</i> Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів.	97
<i>Войтко А.І.</i> Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи.	102
<i>Денисюк Н.В.</i> Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця).	104
<i>Семенович С.В.</i> Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики.	110
<i>Грицик Т.А.</i> Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах.	113
<i>Парховнюк Г.О.</i> Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників.	118
<i>Гудовсек О.А.</i> Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.).	122
<i>Дем'яненко І.О.</i> Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин.	125
<i>Мегем Є.І.</i> Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема.	130
<i>Лісова С.В.</i> Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання.	134
<i>Шевчук А.С.</i> Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи.	135
<i>Мищеня О.М.</i> Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань.	141
<i>Веремчук А.П.</i> Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів.	147
<i>Симчук Н.Р.</i> Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів.	151
<i>Хроленко М.В.</i> Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів.	157
<i>Завалевський Ю.І.</i> Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти.	161
<i>Лупенко-Ковтун С.М.</i> Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання.	165
<i>Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В.</i> Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами.	168
<i>Стегній Т.А.</i> Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі.	172
<i>Троцюк М.В.</i> Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу.	174

<i>Мезем О.М.</i> Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70-ті роки ХХ ст).	178
<i>Дупак Н.В.</i> Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи.	183
<i>Димченко С.С.</i> Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України.	185
<i>Потапчук Т.В.</i> Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини.	189
<i>Тарківська-Нагиналюк О.Д.</i> Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі.	192
<i>Бондарчук А.Я.</i> Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема.	195
<i>Відомості про авторів.</i>	198

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. —
Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20